

„Kis Kidéből nékem el kell menni...”
Járdányi Pál, a népzene kutató

Fehér Anikó

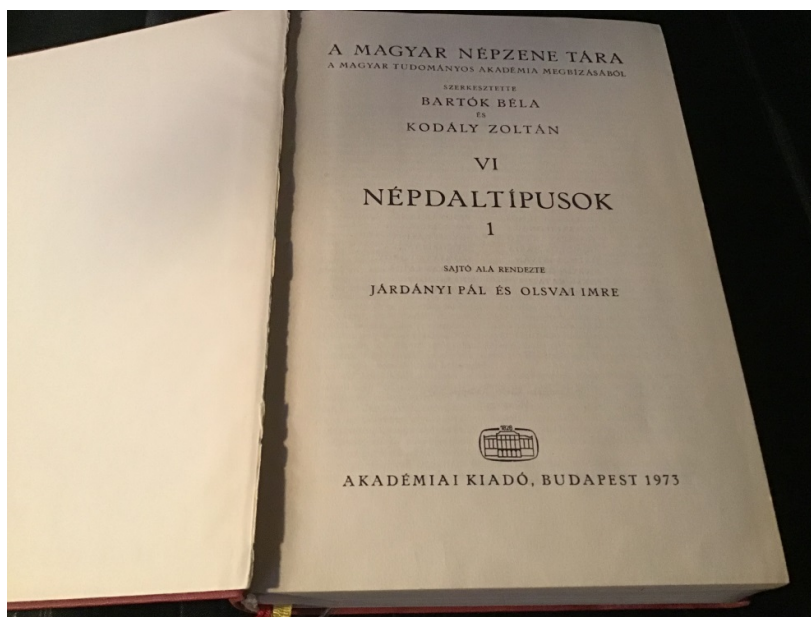
Dr. Fehér Anikó előbbi fő- és alcímmel írt könyve, Járdányi Pálnak állít emléket, méltatja rövid életének hihetetlenül gazdag munkásságát. Ezzel kicsit előkészítve a nagy tudós, következő esztendőben bekövetkező 100 éves születési évfordulóját.

Kérdésemre, mennyi időt vett igénybe ennek a műnek a megírása, lakonikus válasza az volt, hogy „két év”. Egy mű teljes körű részletezése, nem lehet célja egy recenzióknak, ezért általam csupán az ízelítő szerepét kaphatja.

Nem csodálkoztam rajta, hogy két évig tartott a könyv megírása, alapos, mindenre kiterjedő kutatás kellett hozzá. A bibliográfia 83 tételt tartalmaz, vegyük hozzá a lábjegyzeteket, az alkalmi riportokat, statisztikát, a „mellékletet” (Járdányinak eddig nem közölt gyűjtése), bizony, ez lélegzetelállítóan hatalmas munka volt. A szöveges rész „mindössze” 70 oldal, amelyben az életrajztól kezdve, szinte mindent megtudunk a sokoldalú művésről, tanárról, tudósról, szakíróról.

Járdányi már csodagyerekként elárulta képességeit, Hegedülni tanult, amit 8 évesen Rómában folytatott, régész édesapja egyéves tanulmányútjának kísérőjeként. Nagyon muzikális családja volt. Nagyapja kántortanító, édesapja remek amatőr énekes, édesanyja pedig kitűnően zongorázó tanítónő. Járdányi is zongorázott a későbbiekben, 10 évesen pedig Rajeczky Benjámintal alaposan megismerte a gregorián dallamok minden mozzanatát. A nagy tanítómesternek hamarosan a munkatársává válhatott, s a zene bizonyos részeinek a rendszerezése, fontos igényévé vált. Csupán 13 évesen – Bárdos tanítványaként –, már zeneszerzést tanult, sőt, 17 évesen kórusműveket írt. A csúcsra zenetudósként ért.

Vajon igaz-e, hogy a csúcsra, hiszen 46 évesen halt meg, hosszú szenvedés után... Szeretnék ezzel kapcsolatban egy apró történetet leírni, amely dr. Olsvai Imréhez – legjobb barátjához –, kapcsolódik. Ő elmesélte, hogy Egyiptomban volt népzenekutató úton, amikor az egyik éjjel felriadt, s nagyon intenzíven gondolt barátjára, Járdányi Pálra. Megnézte az órát, s másnap jött a telefonhívás, abban az időpontban halt meg barátja, amelyben Olsvai fölébredt, az éjszaka közepén. Így kötik össze a láthatatlan szálak az embert, a barátot, a nagyszerű lelkeket.

A fotót készítette: Posta Ákos István

Fehér Anikó azonban az életről, a tudós munkájáról írt. Életútjának nagy állomása, hogy már 16 évesen felvételt nyert a Zeneművészeti Főiskola hegedű szakára, holott – éppen koránál fogva –, csak két év múlva érettségizhetett. Hegedű tanulmányait Zathureczky Edénél folytatta, a zongorát Kósa Györgynél, a zeneszerzést pedig nem kisebb mesternél, mint Kodály Zoltán, aki mindvégig a legnagyobb bizalmával tüntette ki. A hegedű-, zongoraművész, a zeneszerző, népzenekutató, mint szakíró is hamarosan bemutatkozott, de a Főiskolával párhuzamosan a Pázmány Péter Tudományegyetem néprajz szakát is elvégezte, majd megírta doktori disszertációját, „A kidei magyarság világi zenéje” címmel.

„Kodály Zoltán, Rajeczky Benjamin és Bárdos Lajos tanítványaként – írja Fehér Anikó –, Járdányi Pál, korán megszerette a népzeneét. Nemcsak gyűjtései jelentősek, hanem a népzene pontos, tudományos igényű lejegyzésének, és rendszerezésének módját is ő dolgozta ki. Kidei gyűjtését már egyfajta rendben közli. (1941- 1942)

A magyar népzene fő corpora, A Magyar Népzene Tára, máig az ő rendezési tervei alapján jelenik meg.” (Sajnos, néhány kötelező vagy ereklyeként őrzött példányon kívül, csak múlt időben beszélhetünk róla. G.M.)

Hogy jutott el Járdányi Kidére, merül fel a kérdés. Fehér Anikó végigjár minden lehetséges helyet, végigkutatja a fellelhető tanulmányokat, hogy a rendkívüli módon tisztelt Járdányi, életútját megismerje, különösképpen a címadó monográfiát és rendszerező munkáját. Ennek érdekében, – fáradságot nem kímélve –, elutazott a helyszínre, kereste az utódokat, a miliót, ahogy Járdányi sem csupán „az egyes adatokra, hanem a nép zenei ízlésére” volt „kíváncsi”. Megfejteti azt is, milyen lehetett Kide a kutatási időben. Eldugott, elzárt, de a népdalok tekintetében igen gazdag(?). 1939-ben Dincsér Oszkár erdélyi gyűjtőútján lehetett hasonló faluban, s írja le részletesen az elzártág hátrányait, de előnyeit is, hiszen ez minden esetben a megmaradás bizonyos mértékű biztosítója.

Ám Kide, éppen a Borsa-völgyi elzártágból adódóan, vegyes, illetve kicsit ellentmondásos képet mutatott. Kolozsvár viszonylagos közelsége teremtett szezonálisan munkát a lakosainak, s így az onnan hozott újabb dalok, népdalok is hatással voltak a zenei életre.

A kidei gyűjtés előzményei a következők voltak: Kocsis Lajosnak, a kolozsvári Református Kollégium VII. éves tanulójának, – Seprődi János tanítványaként –, „Felsőtők és vidéke szöveg nélküli népzenejének ismertetése,” címmel írt tanulmánya. A második, 10 szerző szociográfiai munkája, amelyet tulajdonképpen az első monografikus munkának tekintenek a népzene tudomány művelői, az „Elsüllyedt falu a Dunántúlon – Kemse község élete”. címen. Ezt kihajtható térkép és grafikon teszi teljessé.

A harmadik inspiráló munka, Vincze Lajos: Siter község énekkultúrája című tanulmánya volt. Itt már a rendszerező igény is megjelenik, amely a világi népzene négy csoportra osztja. Voltaképpen, ezzel érkeztünk el Járdányi Pál munkásságának „gyöngyszemé”-hez, „A kidei magyarság világi zenéje” c. művéhez.

Fehér Anikó megtalálta a legszebb hangú énekes, Jakab Sándor fiát, András, aki emlékezett a nagy tudósra, tisztelettel és szeretettel. Előbbi kérdésekre, tehát, miként került Kidébe Járdányi Pál, Anikó szavaival summázom a választ: „A kötet alapját adó gyűjtés része volt a gróf Teleki Pál miniszterelnöksége alatt elindult erdélyi Borsa-völgyi kutatásoknak, amelynek keretében néprajzkutatók, falukutatók járták a falvakat, keresték és gyűjtötték a néphagyományokat.”

A földrajztudós miniszterelnök irányította az 1940-ben visszakerült részek kutatásait, a Kolozsváron létrejött Erdélyi Tudományos Intézet feladatait segítve. Elképzelése az volt, hogy erdélyi kutatók végezzék ezt a munkát, amelyhez anyagi támogatást is biztosítottak. Négy fontos pontja volt a Borsa-völgyi gyűjtésnek, Kide, Bádok, Koloszborsa és Csomafája.

Azt gondolták, hogy Kide, az egyik eldugottabb hely lesz gyűjtési szempontból az aranybánya. Ám a már korábban említett okok miatt, a kevert dalok mutatkoztak inkább. „A közlés a falusias dallamtól a városias dallamjárás felé halad, 13 »osztályba« sorolva a dalokat” – írja Fehér Anikó.

	Dallamosztályok	Dallamok	Variánsok
I.	Pentatónia, ereszkedő szerkezet	21	74
II.	Jaj-nóták és hasonló dallamok	12	35
III.	Pentatónia, visszatérő szerkezet	50	100
IV.	Kevert pentatónia, visszatérő szerkezet	37	73
V.	Egyházi hangnemű népdalok	37	58
VI.	Dúr-moll, népdalszerű ritmus, visszatérő szerkezet	116	217
VII.	Dúr-moll, népdalszerű ritmus, visszatérő szerkezet nélkül	57	113
VIII.	Dúr-moll, rubato, nem hallgató típus	39	69
IX.	Dúr-moll, népdalszerűtlen ritmus, visszatérő szerkezet	118	210
X.	Dúr-moll, népdalszerűtlen ritmus, visszatérő szerkezet nélkül	152	257
XI.	„Hallgató”	208	309
XII.	Romános	19	57
XIII.	Idegyszerű	97	124
Összesen		963	1696

Azért tartották fontosnak ezeket a településeket, mert a Borsa-völgy, a honfoglalás óta, folyamatosan lakott hely volt. Kidében ma is magyarok laknak, akik közben 150-re apadtak.

Miért illeti köszönet Fehér Anikót a könyv megírásáért? Mert méltó Járdányi Pálhoz, aki nagyszerű, kivételes képességű szakember volt. Olyan, aki megbecsülte, tisztelte korábbi elődeit, tanárait, aki nagyot tett a népzene kutatás teljességéért. Ám ezért a maga korában, csak rúgást kapott. Ettől nagy mentora, Kodály Zoltán sem tudta megvédeni, még úgy sem, hogy Kádár Jánoshoz fordult, ugyanis személyesen Aczél György intézkedett, hogy Járdányit teljesen elszigeteljék a szakmai köröktől, megfosztva állásától.

Kiknek ajánlom ezt a könyvet? Mindenkinek, de főképpen azoknak, akik erre a gyönyörű göröngyös pályára készülnek; népzene kutatás.

Anikó stílusa világos, néhol anekdotázó, de a szakmai alázat mindvégig a hitelességet biztosítja.

A könyv képei, kottagrafikája, mind-mind dr. Fehér Anikó keze munkáját dicséri. Kiadja a Fundamenta profunda 9. köteteként, a Magyar Művészeti Akadémia Művészeti és Módszertani Kutatóintézet, 2018.

Dr. Gerzanics Magdolna

BELEOLVASÓ:

***Fehér Anikó:* „Kis Kidéből nékem el kell menni...”. Járdányi Pál, a népzene kutató (220 népdallal) (Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézete Fundamenta profunda /9. Szerk.: Kucsera Tamás Gergely és Kocsis Miklós) / Részletek dr. Fehér Anikó könyvéből (Parlando 2019/1.)**

http://www.parlando.hu/2019/2019-1/Feher_Aniko-Jardanyi.pdf